

ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА ОБЕДИНЕТИТЕ НАЦИИ

АПРИЛ 2022 ГОДИНА

Фото © UNDP

Краток документ за мрежата на глобални политики на UNDP

Контрола на малото оружје – Случајот за интеграција на родовата перспектива

Искуства од Југоисточна Европа

од Драган Божаниќ¹

Малото оружје² и родот се суштински поврзани. Едно големо истражување спроведено во Југоисточна Европа документираше како родовите норми и улоги можат, во сложена интеракција со други фактори, да ја поттикнат побарувачката за мало оружје и да ги обликуваат моделите на негова злоупотреба. Родот, исто така, ги условува специфичните ризици со кои се соочуваат жените и мажите во однос на злоупотребата на малото оружје, особено формите и степенот на нивната изложеност на вооружено насилство. Од друга страна, распространетата достапност и злоупотреба на малото оружје ги влошува постојните родови нееднаквости, како во конфликтни така и во неконфликтни услови, и ја зајакнува нерамнотежата на моќта меѓу жените и мажите³, што е најочигледно во контекст на насилството врз жените. Овие модели се неверојатно стабилни и, до неодамна, политиката и оперативниот одговор беа слаби и главно не успеваа соодветно да се осврнат на поврзаноста помеѓу родот и малото оружје. Сепак, институциите во Западен Балкан, со поддршка од UNDP SEESAC, сè повеќе прават напори да ја интегрираат родовата перспектива во рамките за контрола на оружјето, обезбедувајќи план за решенија за политики кои се повеќе родово одговорни и придонесуваат за поотпорни заедници. Елаборирајќи ги ваквите искуства, овој краток документ дава преглед на клучните докази кои ги обликуваа дебатите за контрола на оружјето во регионот и го олеснија обезбедувањето на силни аргументи за интеграција на родовата перспектива во контролата на малото оружје. Во документот дополнително се наведени практичните стратегии за интеграција на родовата перспектива и е нагласена важноста на родовата анализа за подобрување на родовата сензитивност на контролата на оружјето. На крајот, во него се дискутира за политичките импликации од интеграцијата на родовата перспектива во политиките за контрола на оружјето, како и за следните чекори.

Контекст

Пролиферацијата и злоупотребата на малото и лесно оружје (во понатамошниот текст МЛО) од големи размери се нашироко препознаени како сериозни закани за меѓународниот мир и безбедност, кои поттикнуваат нестабилност и негативно влијаат на севкупниот социјален и економски развој.⁴ Понатаму, широко распространетата достапност на нелегално МЛО и нивна муниција се смета за клучен предизвикувач на конфликти и ендемски криминал.⁵

Како резултат на вооружените конфликти или немирите во 1990-тите, Западен Балкан продолжува да се соочува со повеќе предизвици поврзани со нелегално поседување, злоупотреба и трговија со огнено оружје, што може да има дестабилизирачки ефект врз ситуацијата во регионот. Освен тоа, предизвиците поврзани со контролата на малото оружје продолжуваат да се развиваат и се појавуваат нови закани, ситуација која бара холистичка и прилагодлива политика и оперативен пристап.

Паралелно, беа преземени долгогодишни напори за справување со тие многубројни предизвици. Од 2002 година, Програмата за развој на Обединетите нации, преку Центарот за контрола на мало и лесно оружје во Југоисточна и Источна Европа (UNDP SEESAC, во понатамошниот текст SEESAC) и со поддршка од Европската унија, работи на јакнење на капацитетите на националните и регионалните чинители за контрола и намалување на пролиферацијата и злоупотребата на малото и лесно оружје, унапредување на родовата еднаквост, олеснување на регионалната соработка и на тој начин придонесување за зајакната стабилност, безбедност и развој во Југоисточна и Источна Европа. Во рамките на својот мандат, SEESAC им обезбедува целосна поддршка на

институциите, почнувајќи од уништување оружје, безбедносни надградби на складиштата и управување со залихи, обележување, следење и водење евиденција на оружје, поддршка за развој на политики, кампањи за подигнување на свеста за намалување на недозволеното поседување и злоупотреба на огнено оружје и истражување и собирање податоци.

Во изминатата деценија, регионот постигна значителен напредок во воспоставувањето на правни, политички и институционални рамки за контрола на МЛО. На пример, ширум регионот беа формирани комисији за МЛО⁶ како меѓуинституционални тела надлежни за креирање политики и севкупна координација на спроведувањето на контролата на оружјето. Неодамна, властите го усвоија [Патоказот за одржливо решение за контрола на оружјето во Западен Балкан](#). Со Патоказот се предвидува Западен Балкан да биде *побезбеден регион и пример на безбедност каде што се воспоставени сеопфатни и одржливи механизми, целосно усогласени со Европската Унија и другите меѓународни стандарди за идентификување, спречување, кривично гонење и контрола на нелегално поседување, злоупотреба и следење на огнено оружје, муниција и експлозивни*. Патоказот беше изработен со техничка поддршка на SEESAC под покровителство на Франција и Германија и во консултација со ЕУ и сите други релевантни актери. Патоказот придава посебно значење на родовата еднаквост и повикува на целосна интеграција на родовата перспектива и урамнотежена застапеност на жените во контролата на МЛО. Во врска со спроведувањето, Патоказот се спроведува преку акциски планови креирани и усвоени во секоја јурисдикција во Западен Балкан.

Родовата природа на огненото оружје

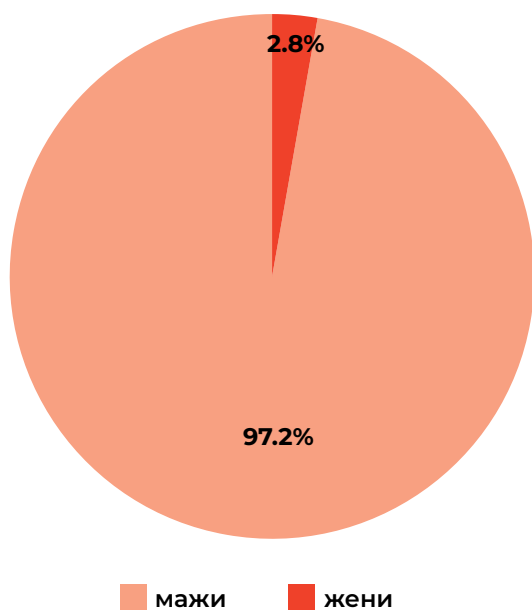
Сè поголемиот број на истражувања обезбеди обемни докази за високо изразената родова природа на огненото оружје и документираше повеќе начини на кои родот и огненото оружје меѓусебно се поврзани. Достапните податоци укажуваат дека родовите аспекти на огненото оружје може да се следат во однос на сопственоста на огненото оружје, вклучувајќи ја и поврзаноста помеѓу нормите за машкост и побарувачката за огнено оружје, различните влијанија од злоупотребата на огненото оружје врз жените и мажите, улогата на огненото оружје во родово базираното насилство и насилството врз жените, разлики во искуствата и ставовите кон огненото оружје и родовата природа на процесот на креирање политики и дебата.⁷

Како што е документирано со неколку истражувачки студии спроведени од SEESAC⁸, специфичната ситуација во регионот внимателно ги следи тие родови модели.

1. **Сопственоста на огнено оружје е високо родово изразена.** Во Југоисточна Европа (во натамошниот текст: ЈИЕ), мажите поседуваат 97,2% од целокупното огнено оружје кое е во легална сопственост, споредено со 2,8% во сопственост на жени.⁹ Само во 2016 година, 81.372 мажи и 2.037 жени (97,6% и 2,4%, соодветно) добиле нови дозволи, со што дополнително продолжува доминацијата на мажите во овој поглед. Родовите разлики, до одреден степен, се одразуваат и во односот кон поседувањето на огнено оружје. Податоците

од регионалното истражување спроведено во 2017 година покажаа дека мажите имаат двојно поголема веројатност од жените да кажат дека би сакале да поседуваат оружје, со 35,3% и 18,7%, соодветно. Ова особено важи за мажите од најмладите и најстарите возрастни групи, кои се повеќе склони да поседуваат огнено оружје отколку мажите од другите возрастни групи. Во однос на жените, треба да се наведе дека иако значителен дел од жените изјавиле дека би сакале да поседуваат оружје, тие претставувале само мал дел од конкретните баратели на нови дозволи.

Слика 1: Сопственост на огнено оружје во ЈИЕ, според пол, 2016 година

Извор: SEESAC, 2019

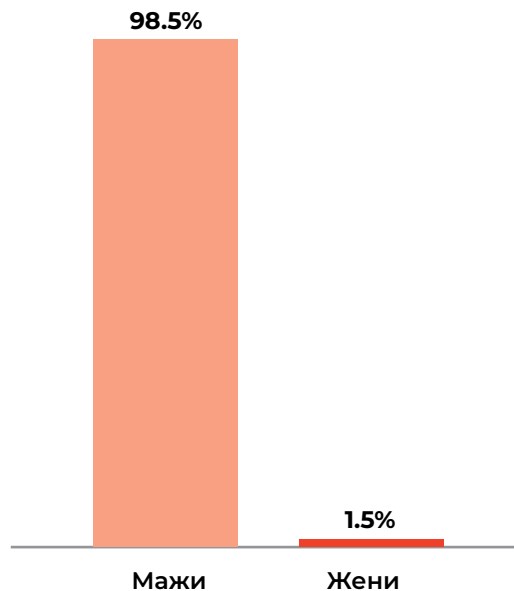
Мажите, исто така, имаат поголема веројатност од жените да се повикуваат на традицијата како клучна причина за поседување огнено оружје, што може да биде, до одреден степен, поврзано со традиционалната перцепција на машкост според која огненото оружје има посебна привлечност или дури може да има улога во обредите за преминување во зрелост.¹⁰ Поради таквите изразени родови модели на побарувачка за огнено оружје, забележано е дека е неопходно да се истражат и поимите на машкост и улогата на оружјето во машката култура и да се креираат практични стратегии за нивно одвојување.¹¹ Понатаму, беше аргументирано дека степенот до кој огненото оружје го дефинира родовиот поим за машкост би влијаел на работата за контрола на МЛО.¹²

2. Освен поседувањето огнено оружје од страна на цивили, **мажите доминираат и во професиите и активностите во безбедносниот сектор кои вклучуваат огнено оружје.** Во 2016 година во ЈИЕ, мажите сочинувале 91,2% од целиот персонал во безбедносниот сектор овластен да носи огнено оружје, во споредба

со 8,8% жени. Ваквите разлики укажуваат и на севкупната недоволна застапеност во самиот безбедносен сектор, во кој, и покрај зголемената вклученост на жените, сè уште значително доминираат мажите. Покрај тоа, мажите доминираат и во активности како што се лов и спорт, кои вклучуваат рутински пристап до огнено оружје.

3. **Моделите на вооружено насилство се високо родово изразени, а таквото насилство претежно го извршуваат мажи.** Во 2020 година, мажите сочинувале 98% од сторителите¹³ на инциденти поврзани со огнено оружје, што ги потврдува претходно документираните модели. Вооруженото насилство извршено од мажи е исто така поврзано со возраста, а младите мажи имаат поголема веројатност да злоупотребат огнено оружје отколку мажите од која било друга возрастна група. Само во 2020 година, мажите на возраст од 19 до 35 години сочинувале нешто помалку од една половина (48,7%) од сите сторители на инциденти поврзани со огнено оружје. Во однос на контекстот на злоупотреба на огненото оружје, мажите најчесто го злоупотребувале во криминални активности или во јавен конфликт или расправија, со 42,7% и 26,6%, соодветно.

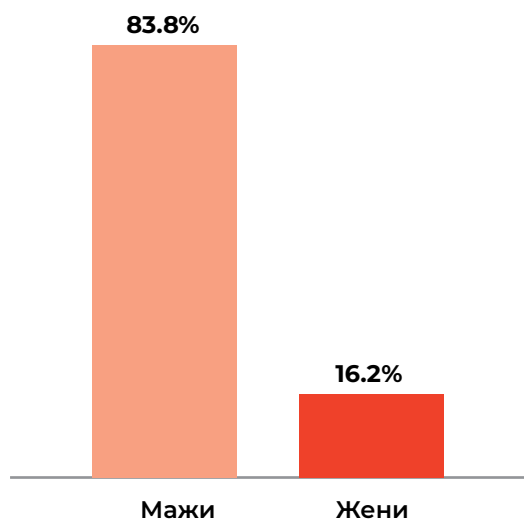
Слика 2: Сторители на инциденти поврзани со огнено оружје во ЈИЕ, според пол, 2016 година

Извор: SEESAC, 2019

4. **Ефектите на огненото оружје врз жените и мажите се родово диференцирани.** Мажите имаат значително поголема веројатност од жените да станат жртви на злоупотреба на огнено оружје. Во ЈИЕ, тие сочинуваат 83,8% од жртвите на убиства со огнено оружје, во споредба со 16,2% од жените.¹⁴ Освен различната распределба на жртвите, постои и очигледна неусогласеност во моделите на виктимизација на жените и мажите во контекст на насилство поврзано со огнено оружје.

Слика 3: Жртви на убиство поврзано со огнено оружје во ЈИЕ, според пол, 2016 година

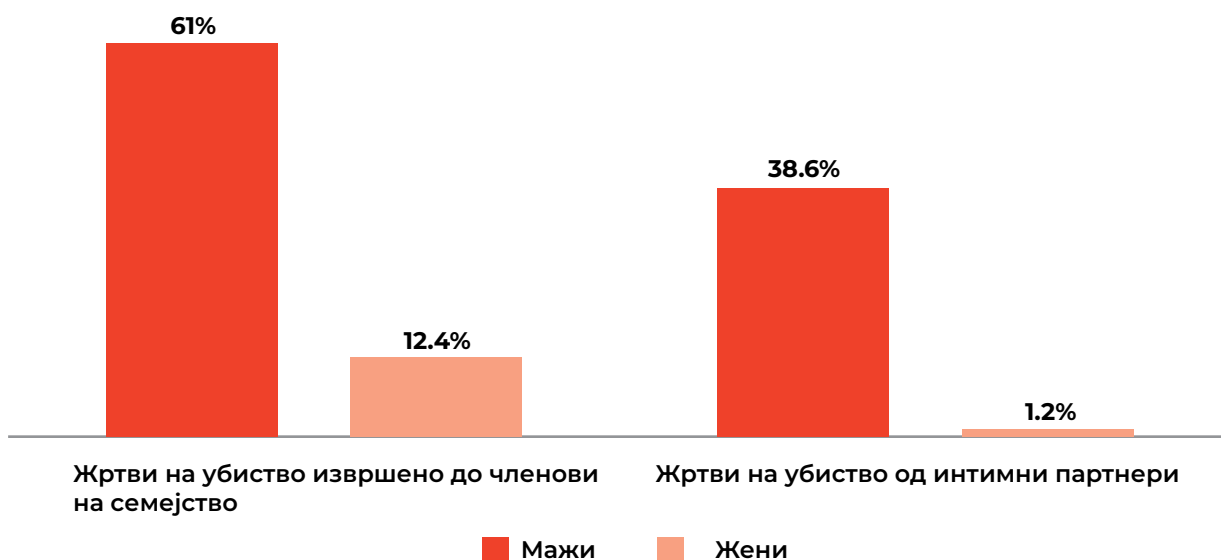

Извор: SEESAC, 2019

5. **Вооруженото насилство врз мажите првенствено се случува во криминален контекст, јавни конфликти и неразјаснети престрелки.** Една неодамнешна анализа¹⁵ покажа дека од сите мажи убиени со огнено оружје во ЈИЕ, 31% биле убиени во престрелки во кои причината била неидентификувана, во очекување на понатамошна истрага; 27,2% биле убиени во криминален контекст поврзан со активности на организиран криминал, вооружени грабежи итн.; 25,2% биле убиени во јавни конфликти; а 16,5% биле убиени од машки член на семејството.

6. **Жените сочинуваат најголем дел од жртвите на насилство поврзано со огнено оружје во контекст на семејно насилство.** Додека мажите имаат поголема веројатност да злоупотребат огнено оружје отколку да станат жртви од него, жените имаат 10 пати поголема веројатност да бидат жртви отколку сторители на инциденти со огнено оружје. Таквата несразмерна застапеност на жените меѓу жртвите на вооружено насилство е првенствено поврзана со употребата на огнено оружје при семејно насилство и насилство од интимен партнер. Во претходното истражување¹⁶ спроведено од SEESAC беше документирано дека убиство извршено од член на семејството е најчестиот облик на фемцид во ЈИЕ и дека жените, за разлика од мажите, се изложени на посебен ризик од насилство од интимниот партнер (Слика 4). Огненото оружје е чест избор на оружје во контекст на семејно насилство. Во периодот од 2012 до 2016 година, 37,7% од убиствата извршени од член на семејството се извршени со огнено оружје. 36,5% од жените убиени од член на семејството биле убиени со огнено оружје, како и 43,5% од жените кои биле убиени од интимен партнер. Според Платформата за следење на вооруженото насилство на SEESAC, во 2020 година 23 жени биле убиени од член на нивните семејства – четири повеќе отколку во 2019 година, што покажува како специфичните услови на пандемијата веројатно го зголемиле ризикот за жените од злоупотреба на огнено оружје во контекст на семејно насилство и, во крајна линија, неговата смртоносност.

Слика 4: Жртви на убиство извршено од членови на семејството/интимни партнери од вкупните жртви на убиство, според пол (2012-2016)

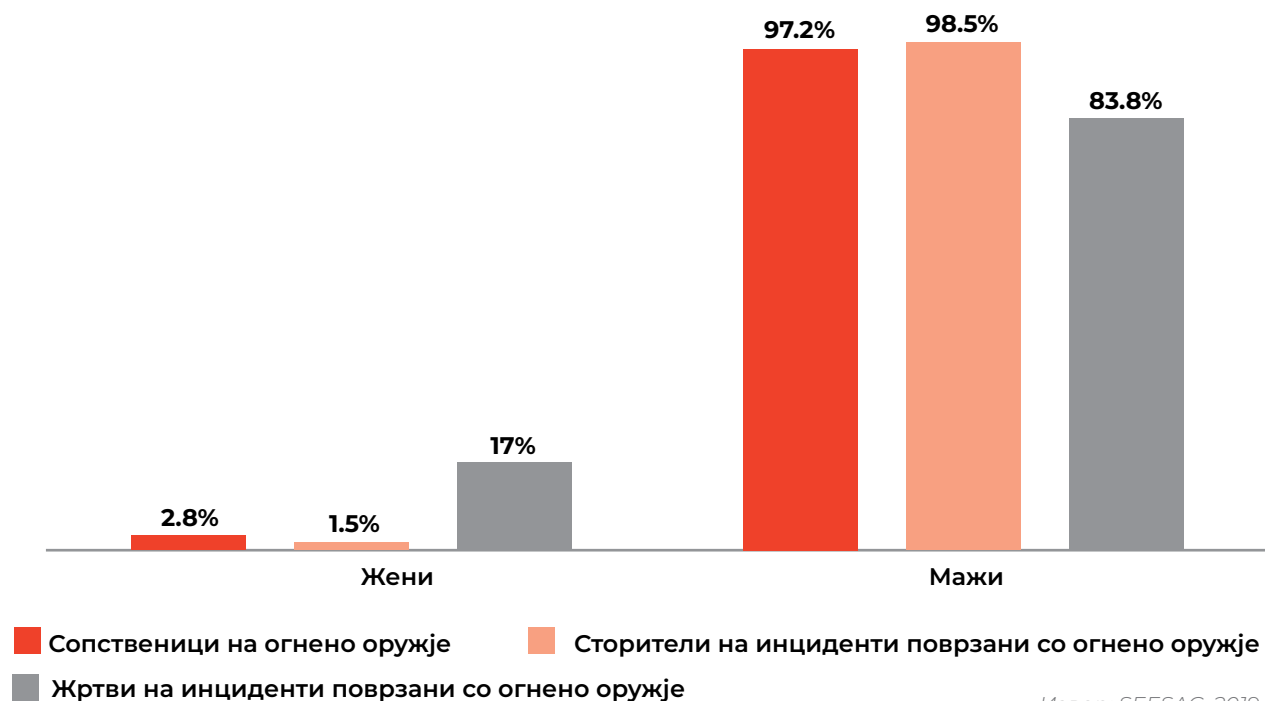
Извор: SEESAC, 2019

Неодамнешната анализа, исто така, покажа дека инцидентите со огнено оружје во контекст на семејно насилство биле причина за најголем број смртни случаи од огнено оружје во 2020 година, побројни од оние пријавени во сите други видови инциденти, вклучително и криминален контекст, јавни конфликти и неразјаснети престрелки.¹⁷ Во истата година, 92% од сите жени убиени со огнено оружје во ЈИЕ биле убиени во контекст на семејно насилство, а 65% биле убиени од интимни партнери. Во истиот период, ниту еден маж не бил убиен со огнено оружје од нивните интимни партнерки. И покрај очигледната употреба на огненото оружје во семејно насилство, оскудните податоци укажуваат дека злоупотребата на огненото оружје при

семејно насилство често не се пријавува до релевантните институции, а историјата на семејно насилство само спорадично се наведува како основа за неodobрување на дозволата за огнено оружје.

7. **Самоубиствата со огнено оружје се високо родово изразени.** Во периодот 2012–2016 година во ЈИЕ, мажите сочинувале 84,7% од лицата кои починале од самоубиство со огнено оружје, во споредба со 15,3% жени.¹⁸ Петнаесет убиства-самоубиства се случиле во 2020 година, кои, во најголем број случаи, се случиле во контекстот на семејно насилство и жртви биле членови на семејството и интимни партнери, а претежно биле извршени од мажи.

Слика 5: Родово диференцирани модели поврзани со малото оружје во Југоисточна Европа

Почетна точка – Родово слепа контрола на оружјето

И покрај оние високо изразени родови аспекти на малото оружје, доминантниот пристап во контролата на оружјето до неодамна имаше тенденција да биде родово слеп, при што не успева соодветно да одговори на високо изразената родова природа на огненото оружје. Во истражувањето на SEESAC од 2016 година¹⁹ беше обемно документирано дека родовите перспективи не биле интегрирани во контролата на оружјето и дека родовите согледувања ретко биле дел од актуелните дебати за контрола на оружјето во регионот. Како резултат на тоа, родот беше со сериозно низок приоритет и не се сметаше за суштински дел од креирањето политики за контрола на оружјето. На практично ниво, релевантните политики не успеаја да ги препознаат врските помеѓу вооруженото насилство и родово базираното насилство,

различното влијание на огненото оружје врз жените и мажите, како и улогата на родовите фактори, вклучително и специфичните поими за машкост, во поттикнувањето на побарувачката и злоупотребата на огненото оружје. Родово слепиот пристап кон високо изразениот родов феномен, како што е злоупотребата на огненото оружје, не може соодветно да одговори на претстојните предизвици и негативно влијае на ефикасноста на оперативните мерки за контрола и спречување на вооруженото насилство. Таквиот ефект беше документиран од постојаните трендови на фемидици извршени со огнено оружје, како и од изложеноста на младите мажи на вооружено насилство – и како сторители и како жртви.

Понатаму, справувањето со родовите ризици поврзани со малото оружје станува уште потешко

поради нивната интеракција со други ризици, како што се сè понапредните форми на родово базирано насилство.

Истото истражување ги идентификуваше факторите кои ја попречуваат интеграцијата на родовата перспектива во контролата на оружјето. На пример, политиките за контрола на оружјето честопати се креираат во институционални услови во кои доминираат мажи, додека жените, агенциите за родова еднаквост и женските

организации, кои би можеле да придонесат за родово одговорни решенија, се сериозно недоволно застапени. Понатаму, недоволното знаење и ниската свест кај носителите на одлуки и креаторите на политики за родовите аспекти на малото оружје може дополнително да ја попречат интеграцијата на родовата перспектива. Таквата состојба се влоши поради недостатокот на родово расчленети податоци и недоволната употреба на родова анализа при креирањето на политиките.

Свртување на трендовите – Практични стратегии за интеграција на родовата перспектива во контролата на малото оружје

Врз основа на таквата обемна база на докази, SEESAC, во соработка со комисиите за МЛО во регионот, презеде сеопфатна серија на активности за да ги промени тие трендови и да одговори на идентификуваните предизвици со воведување на родовата перспектива во суштината на креирањето политики.

Холистичкиот пристап преземен за подобрување на родовата сензитивност на мерките за контрола на МЛО во ЈИЕ се заснова на четири меѓусебно поврзани столбови:

1. Градење на капацитетите на институциите надлежни за контрола на оружјето за интеграција на родовата перспектива во нивната работа

За да се олесни воспоставувањето на овозможувачки институционални средини за родово одговорно креирање политики, беа започнати широк опсег на влијателни активности за градење на капацитетите. За таа цел беше воведена [Програмата за родови обучувачи](#) (ПРО) за зајакнување на капацитетите на претседателите на комисиите за МЛО за интегрирање на родовата перспектива во креирањето политики за контрола на МЛО. ПРО има за цел да ја зајакне родовата сензитивност на институциите преку развивање компетенции и *поттикнување на посветеноста кај повисокото раководство*.²⁰ Спроведувањето на ПРО во Југоисточна Европа го покажа својот трансформативен потенцијал. Учесниците започнаа широк опсег на родово поврзани активности и се залагаа за интеграција на родово одговорни мерки во стратегиите за контрола на МЛО. Освен тоа, прилагодените [курсеви за обука за родови перспективи и МЛО](#) за претставниците на комисиите за МЛО дополнително ја олеснија интеграцијата на родовата перспектива.

2. Истражување и собирање податоци

Активностите за истражување и собирање податоци од регионот се засновани на родово чувствителни методологии и на тој начин придонесуваат за зголемена достапност на родовата статистика и поголема видливост на

родовата димензија на контролата на оружјето. Таков широк опсег на производи на знаење, кои вклучуваат [Анкети за МЛО, Родот и малото оружје: серија на Кратки факти и Во фокусот – извештаи за следење на вооруженото насилство](#), обезбедуваат обемна база на докази што служи како основа за развој на политики за контрола на оружјето. Во рамките на една поширока агенда за развој, ваквото обемно истражување обезбедува и увид во врските помеѓу родовата димензија на контролата на оружјето и целите за одржлив развој, особено ЦОР 5 за родова еднаквост и ЦОР 16 за мир, правда и силни институции.

3. Зголемување на учеството на жените во креирањето политики за контрола на оружјето

Направени се континуирани напори за да се осигури урамнотежена застапеност и активно учество на жените во контролата на оружјето, со конкретен фокус на иницијативите за градење на капацитетите и зголемување на експертизата на жените на полето во кое традиционално доминираат мажите. Ова се заснова на долгогодишните напори на SEESAC за зголемување на учеството на жените во безбедносниот сектор.²¹ Освен тоа, започнати се пионерски активности за поддршка на воспоставувањето соработка помеѓу комисиите за МЛО, агенциите за родова еднаквост и невладините организации на жените.

4. Подигнување на свеста за поврзаноста помеѓу родот и малото оружје

Целните [кампањи](#) придонесоа за зголемена свест за родовите аспекти на злоупотребата на огненото оружје и нивните негативни ефекти како врз жените така и врз мажите. Неодамнешниот пример се однесува на [кампања](#) која има за цел да се осврне на поврзаноста помеѓу нормите за машкост и огненото оружје и да ги повика мажите да стават крај на штетните практики поврзани со огнено оружје. Исто така, [мрежата на новинарки](#) ја подигнува свеста за распространетоста на употребата на огненото оружје во семејното насилство.

Менување на контекстот на политиките - Кон родово одговорна контрола на оружјето

Во 2021 година, SEESAC, во соработка со комисиите за МЛО во регионот, спроведе опсежна родова анализа на законодавството и политиките за контрола на малото оружје. Во пет јурисдикции во Западен Балкан, беа прегледани вкупно 101 закон, 113 подзаконски акти и 39 стратегии и акциски планови за да се процени нивната родова сензитивност и да се добијат информации за практични препораки за адекватно справување со ризиците со кои се соочуваат жените и мажите во поглед на огненото оружје. За таа цел, беше изготвена прилагодена [методологија](#) за родова анализа на релевантното законодавство и политиките. Родовата сензитивност на законодавството беше оценета според главните родови аспекти поврзани со малото оружје:

- предуслови во однос на законодавството и политиките за интеграција на родовата перспектива во политиките и законодавството за контрола на малото оружје;
- учеството и застапеноста на жените во изготвувањето и спроведувањето на политиките/законодавството за контрола на оружјето;
- поврзаност помеѓу огненото оружје и семејното насилство и насилството врз жените;
- одговори на родовите аспекти на побарувачката, употребата и злоупотребата на огненото оружје – вклучувајќи ги и врските помеѓу одредени форми на машкост и огненото оружје;
- прибирање на родово чувствителни податоци и практики за водење евиденција.

Во анализата беше документирано дека е постигнат значителен напредок од страна на институциите во Западен Балкан во интегрирањето на родовата перспектива во политиките за контрола на малото оружје како резултат на горенаведените активности. Ова е особено случај со неодамна усвоените [стратегии и акциски планови за спроведување на Патоказот](#), кои предвидуваат повеќе мерки за:

- осврнување на поврзаноста помеѓу огненото оружје и семејното насилство;

- одговор на родовите аспекти на побарувачката, употребата и злоупотребата на огненото оружје - вклучувајќи ја и поврзаноста помеѓу општествено доминантните норми за машкост и огненото оружје;
- зголемување на учеството и застапеноста на жените во контролата на оружјето;
- понатамошно градење на институционалните капацитети за интеграција на родовата перспектива и подобрување на собирањето на родово чувствителни податоци и водење евиденција.

Дополнително, имаше забележителни напори за да се осигури дека законите за оружје ефикасно ја спречуваат употребата на огнено оружје во контекст на семејно насилство, заедно со напредокот во воспоставувањето на законодавни рамки и рамки за политики за елиминирање на семејното насилство. Со анализата, исто така, беше идентификувано дека овие рамки не се секогаш кохерентни, а беа идентификувани и недостатоци во нивната практична примена. Анализата опширно ги мапираше предусловите во однос на законодавството и политиките за интеграција на родовата перспектива и учество на жените во контролата на малото оружје. Освен тоа, беа анализирани постојните практики за водење евиденција со цел да се идентификуваат влезните точки за собирање на родово чувствителни податоци.

Анализата резултираше со широк опсег на препораки за тоа како да се зајакне одговорот на родовите аспекти на огненото оружје преку активности поврзани со законодавството и политиките, особено со спречувањето на употребата на огнено оружје во семејното насилство. Наодите и придружните препораки веќе се искористени во тековните ревизии на стратегиите и акциските планови за контрола на МЛО во Западен Балкан.

Импликации за политиките – Како интеграцијата на родовата перспектива ја подобрува контролата на малото оружје и придонесува за отпорност на заедниците

Случувањата во ЈИЕ документираа дека интеграцијата на родовата перспектива во контролата на оружјето има значителни импликации за политиките, како што се:

- 1. Го проширува опсегот на агендата за контрола на оружјето.** Интеграцијата на родовата перспектива во политиките за контрола на малото оружје обезбедува силен аргумент за интеграцијата на прашањата кои традиционално не биле дел од дебатите за контрола на малото оружје, како што се родово базираното насилство, машкоста или учеството на жените во контролата на оружјето. Новата генерација на стратегии за контрола на МЛО изготвени во Западен Балкан е значаен пример за таквиот тренд.
 - 2. Ја открива високо изразената родова природа на вооруженото насилство,** во однос на основните причини за насилството, неговите форми, динамика, сторителите и жртвите. Следствено, интеграцијата на родовата перспектива повикува на акција и ја нагласува потребата од осврнување на родовите аспекти на вооруженото насилство како предуслов за каква било ефикасна контрола на малото оружје.
 - 3. Ја објаснува меѓусебната поврзаност помеѓу насилството врз жените и вооруженото насилство.** Воведувањето на родовите аспекти во дебатите за контрола на оружјето ги истакнува негативните влијанија од пролиферацијата на огненото оружје врз безбедноста и добросостојбата на жените и документира како огненото оружје ја зајакнува нерамнотежата на моќта меѓу жените и мажите, особено во контекст на семејното насилство. Освен тоа, повикува на поголема кохерентност помеѓу мерките за контрола на оружјето и напорите насочени кон елиминирање на семејното насилство.
 - 4. Ја нагласува потребата од адресирање на поширокиот контекст на родовите норми и улоги, особено специфичните поими за машкост во контекст на спречување на вооруженото насилство и намалување на побарувачката за огнено оружје.** Притоа, обезбедува силни аргументи за ефективни и таргетирани програми за превенција, особено оние кои се фокусираат на младите мажи.
 - 5. Повикува на зголемено учество на жените, агенциите за родова еднаквост и женските организации во креирањето и изготвувањето на политиките за контрола на оружјето.**
- Интегрирањето на родовата перспектива во контролата на малото оружје препознава дека контролата на малото оружје обично се одвива во институции во кои во голема мера доминираат мажите, што може да влијае на исходот на политиките. Дополнително, го признава важниот придонес на жените во напорите за контрола на МЛО и ја нагласува урамнотежената застапеност на жените и мажите како предуслов за родово одговорна контрола на оружјето. Притоа, придонесува и за пошироки заложби за родова еднаквост кои го земаат предвид целосното и значајното учество на жените во сите сфери на општествениот живот како предуслов за родова еднаквост и севкупен развој.
- 6. Ја олеснува конвергенцијата помеѓу контролата на малото оружје и рамките за родова еднаквост, особено Агендата за жени, мир и безбедност.** Како што е наведено, *разоружувањето и контролата на оружјето се обединуваат со Агендата за жени, мир и безбедност во сите нејзини четири меѓусебно поврзани столбови, имено учество, превенција, заштита, како и помош и опоравување.*²² Понатаму, интеграцијата на родовата перспектива во контролата на оружјето ја зајакнува врската помеѓу родот, безбедноста и развојот и ја засилува практичната конвергенција помеѓу ЦОР 5 за родова еднаквост (особено, целта 5.2 за елиминирање на насилството врз жените, целта 5.5 за целосно и ефективно учество на жените) и ЦОР 16 за мир, правда и силни институции (особено целта 16.4 за значително намалување на незаконските финансиски текови и трговијата со оружје).
 - 7. На крајот, го подобрува сеопфатниот и холистички пристап кон контролата на оружјето во кој родовата еднаквост не е само дополнителен, туку суштински дел** што треба целосно да се земе предвид за напорите за контрола на оружјето да бидат ефективни и да придонесат за одржлив мир. Како што беше претходно наведено, интеграцијата на родовата перспектива во контролата на оружјето додава нова димензија на разбирањето на проблемот, што обично останува незабележано, иако значително влијае на ефикасноста на интервенциите.²³ Притоа, истовремено ја зголемува безбедноста и добросостојбата на жените и мажите и обезбедува алатки и активности за да ги направи заедниците поотпорни наспроти разорните ефекти од вооруженото насилство.

Предизвици и идни чекори

Иако во гореспоменатата анализа е документиран значителен напредок кој е постигнат на ниво на законодавството и политиките при интеграција на родовата перспектива во контролата на оружјето во Западен Балкан, таа исто така укажа на предизвиците во спроведувањето на постојните обврски.

Анализата посочи дека и покрај зголеменото значење што се придава на интеграцијата на родовата перспектива во контролата на оружјето – особено на ниво на политики – институциите честопати се борат да ги пренесат таквите заложби во пракса и да ја интегрираат родовата перспектива во нивното секојдневно работење.

Во однос на тоа, идните напори треба особено да ги поддржат институциите во интеграцијата на родовата перспектива на оперативно ниво и со тоа убедливо да ја прикажат практичната вредност што таа ја додава на напорите за контрола на оружјето. Ваквите активности се веќе започнати во Западен Балкан²⁴ и вклучуваат, на пример, развој на практични алатки за одобрување на родово чувствителни дозволи за огнено оружје и процедури за соодветна процена на ризиците и спречување на употребата на огнено оружје во семејното насилство. За понатамошно зајакнување на интеграцијата на родовата перспектива во работењето, ќе бидат подготвени упатства за собирање и анализа на родово чувствителни податоци наменети за лицата за контакт за огнено оружје²⁵ и ќе бидат придружени со соодветна обука. Освен тоа, дополнително ќе бидат испитани

практичните стратегии за одржлива интеграција на родовата перспектива во контролата на оружјето и тие ќе бидат дискутирани со креаторите на политики и носителите на одлуки.

Притоа, неопходно е дополнително да се зајакне спроведувањето на практичните стратегии за интеграција на родовата перспектива и размената на добри практики²⁶ кои веќе ја докажаа својата важност и го олеснија позитивниот развој.

Ова особено се однесува на градењето на капацитетите на високото раководство и претставниците на релевантните институции преку обука, подобрување на собирањето податоци и истражувањето со цел да се осигури дека е воспоставена база на докази за креирање политики. Понатаму, мора да се прават постојани напори за гласот на жените соодветно да се слушне при развивањето на опциите за политики.

Постојните инструменти за родова анализа на релевантното законодавство и политики обезбедуваат вредни насоки за следење и оценување на напредокот. Последно, но не и најмалку важно, неопходно е да се обезбеди континуирана соработка и размена на мислења меѓу заедниците за родова еднаквост и контрола на оружјето, особено зајакнување на синергијата со Агендата за жени, мир и безбедност, што практично треба да ја олесни интеграцијата на родовата перспектива во контролата на малото оружје.

Завршни белешки

1. Драган Божаниќ, Проектен службеник за род и истражувања во SEESAC, е-пошта: dragan.bozanic@undp.org. Благодарност: Авторот би сакал да се заблагодари на Диего Антони, Специјалист за политики за родови прашања, раководење и опоравување, Бирото на UNDP за поддршка на политики и програми, Лиан Мекеј, Виш советник за правда, Биро за кризи на UNDP, Џулијана Бузи, Специјалист за регионална соработка, UNDP SEESAC и Весна Ципрус, Виш советник за родови прашања, UNDP SEESAC, за нивниот преглед и корисни коментари за овој краток документ.
2. Мало оружје се однесува на кое било смртоносно оружје кое го носи човек, дизајнирано за индивидуална употреба, кое исфрла или лансира, е дизајнирано да исфрли или лансира, или може лесно да се конвертира за да исфрли или лансира истрел, куршум или проектил со дејство на експлозив. Вклучува, меѓу другото, револвери и саморепетирачки пиштоли, пушки и карабини, полу-автоматски пушки, јуришно оружје и лесни митралези, како и нивни делови, компоненти и муниција. Компендиум за контрола на модуларно мало оружје, Мозаик 01.20, верзија 1.5, 2018-04-30, стр.23. Во овој краток документ, термините *мало оружје* и *огнено оружје* се користат наизменично.
3. Фар, Ванеса, 2006, „Родова анализа како алатка за мултилатерални преговарачи во контекст на малото оружје“. Во разоружувањето како хуманитарна акција: Од перспектива до пракса, уредено од Џон Бори и Ванеса Мартин Рандин, Женева, УНИДИП (Институт на Обединетите нации за истражување на разоружувањето, Женева), стр. 111
4. Види, на пример, Советот за безбедност на Обединетите нации, Извештај на генералниот секретар за мало и лесно оружје (30 септември 2021 година), S/2021/839.
5. Генерално собрание на Обединетите нации, Извештај на генералниот секретар за недозволената трговија со мало и лесно оружје во сите нејзини аспекти (4 октомври 2016 година), A/71/438-A/CONF.192/BMS/2016/1.
6. Националната комисија за МЛО е национално меѓагенциско тело кое е одговорно за развој на политики, координација, спроведување и следење на напорите за решавање на сите прашања поврзани со МЛО на националната територија. Во зависност од регионот и процесот, Националните комисији за МЛО се нарекуваат и Национални фокусни точки (NFP), Национални координативни комисији за МЛО и/или координативни агенции за МЛО. UNDP, 2008, Како да се води - Формирањето и функционирањето на националните комисији за мало и лесно оружје, стр. 2.
7. Кукиер, Венди и Џејмс Кернс, 2009 година, „Род, ставови и регулирање на малото оружје: Импликации за акција.“ Во родовите пиштоли: Родовите влијанија на малото и лесното оружје, уредено од Ванеса Фар, Анри Миртинен и Албрехт Шнабе, Токио: Универзитетски печат на Обединетите нации.
8. Родот и МЛО во Југоисточна Европа – Главни согледувања и одговор на политики, UNDP SEESAC, 2016 година; Истражувања за МЛО, UNDP SEESAC, 2019 година; Родот и малото оружје – Кратки факти, UNDP SEESAC, 2019; Злоупотребата на огненото оружје при семејно насилство во Југоисточна Европа, UNDP SEESAC, 2019 година; Мажите и огненото оружје во Југоисточна Европа UNDP SEESAC, 2019 година; Анализа на случаи на феминизирани извршени со огнено оружје, UNDP Србија, 2021 година; Семејно насилство и злоупотреба на огнено оружје – Студија за практиката на институциите на системот на кривичната правда како одговор на семејното насилство извршено преку злоупотреба или закана за злоупотреба на огнено оружје, UNDP Србија, 2021 година; Мало и лесно оружје, родово засновано насилство и семејно насилство – Анализа на регулаторната рамка и практика, UNDP Србија, 2021 година; Портрет наспроти пејзаж – Анализа на медиумското покривање на злоупотребата на огнено оружје при насилство врз жени извршено од мажи, UNDP Србија, 2021 година.
9. Овој дел се заснова на UNDP SEESAC, 2019, Мажите и огненото оружје во Југоисточна Европа.
10. UNDP SEESAC, 2006, Пушката во себе има ѓавол – Култура на оружје во Југоисточна Европа, Белград, стр. 25.
11. Кукиер, Венди и Џејмс Кернс, 2009 год., стр. 29.
12. UNDP SEESAC, 2006, Пушката во себе има ѓавол – Култура на оружје во Југоисточна Европа, Белград, стр. 23.
13. UNDP SEESAC, 2021 година, Сторители на инциденти со огнено оружје во Југоисточна Европа во 2020 година, Во фокусот – Извештаи за следење на вооружено насилство (издание бр. 4).
14. Мажите и огненото оружје во Југоисточна Европа, стр. 31
15. UNDP SEESAC, 2021 година, Инциденти со огнено оружје во контекст на семејно насилство во Југоисточна Европа во 2020 година, Во фокусот – Извештаи за следење на вооружено насилство (издание бр. 7).
16. UNDP SEESAC, 2019, Злоупотреба на огнено оружје при семејно насилство во Југоисточна Европа – Кратки факти.
17. UNDP SEESAC. Инциденти со огнено оружје во контекст на семејно насилство во Југоисточна Европа во 2020 година, стр. 6
18. Мажите и огненото оружје во Југоисточна Европа, стр. 37
19. UNDP SEESAC, 2016 година, Родот и МЛО во Југоисточна Европа – Главни согледувања и одговор на политиките.
20. За детален преглед на Програмата за родови обучувачи и нејзиното спроведување во Шведска, погледнете ја *Родова обука за лидери* на д-р Луиз Олсон и Капт. Ана Бјорсон: *Шведска програма за родови обучувачи*, институт Џоритаун за жени, мир и безбедност, Вашингтон, ДЦ, 2017 година.
21. Повеќе детали се достапни на [Јакнење на регионалната соработка за интеграција на родовата перспектива во реформата на безбедносниот сектор во Западен Балкан и Родовата еднаквост во полициското работење](#).
22. UNODA, Прирачник за обука за интеграција на родовата перспектива во контролата на малото оружје (се очекува).
23. UNDP SEESAC, 2016, Родот и контролата на МЛО – Законодавни рамки и рамки за политики во ЈИЕ.
24. За повеќе детали видете. UNDP SEESAC. Следни чекори: Пренесување на интеграцијата на родовата перспектива во контролата на МЛО на оперативно ниво. Преземено од https://www.seesac.org/News_1/Moving-forward-Taking-mainstreaming-of-gender-in-SALW-control-to-the-operational-level/
25. За повеќе детали за фокусните точки за огнено оружје, видете го UNDP SEESAC, 2020 година, Упатство за воспоставување фокусна точка за огнено оружје.
26. Во 2020 година, SEESAC воспостави партнерство со Канцеларијата на Обединетите нации за разоружување (UNODA) и достави сеопфатна програма за обука за интеграција на родовата перспектива во контролата на малото оружје до персоналот на Регионалниот центар за разоружување на Обединетите нации за мир и разоружување во Азија и Пацификот (UNRCPPD), Регионален центар за разоружување на Обединетите нации за мир и разоружување во Африка (UNREC) и Регионален центар на Обединетите нации за мир, разоружување и развој во Латинска Америка и Карибите (UNILREC).

